

SOCIALE BESCHERMING

WAT IS SOCIALE BESCHERMING?

Sociale bescherming houdt vaak in dat regeringen investeren in bijvoorbeeld gezondheidszorg en onderwijs, via geld of voordelen zoals kinderbijslag, pensioenen of bescherming tegen werkloosheid. Die investeringen geven een *virtueel inkomen* aan zij die dat het meest nodig hebben en beperken de ongelijke verdeling van inkomens. Sociale bescherming is niet enkel de basis om economische ongelijkheid weg te werken, maar ook om tot een samenleving te komen waar zorg en gelijkheid voorrang krijgen op individualisme.

Sociale bescherming is een belangrijke hefboom voor ontwikkeling en sociale verandering. Het heeft tot doel om voor elke mens voldoende inkomen te verzekeren gedurende zijn hele leven (bij werkloosheid, ziekte, begin/einde loopbaan,...) én toegang te geven tot goede basisvoorzieningen (wonen, onderwijs en openbare diensten). Zo is iedereen in staat het hoofd te bieden aan de risico's en gebeurtenissen van het leven.

Het recht op sociale bescherming is een universeel erkend recht, ondertekend in onder andere de [Universele Verklaring van de Rechten van de Mens \(art.22 en 25\)](#) en de [Conventie 102 van de Internationale Arbeidsorganisatie](#) (IAO).

SOCIALE BESCHERMING, EEN UNIVERSEEL ERKEND RECHT?

[1/4 van de wereldbevolking](#) kan geen beroep doen op een behoorlijk systeem van sociale bescherming en is dus niet beschermd bij ziekte, ongeval, werkloosheid...

Anna is al weken ziek, maar haar ouders kunnen haar behandeling niet betalen. Jean heeft net zijn job verloren en heeft geen inkomen meer. Siu heeft zijn hele leven lang gewerkt en krijgt op zijn oude dag geen pensioen.

Het verhaal van Anna, Jean en Siu is jammer genoeg geen fictie. Meer dan 5 miljard mensen komen in grote problemen bij de minste tegenslag. Waar je ook woont, zonder sociale bescherming is het leven als een loterij.

EEN BEETJE GESCHIEDENIS

Sociale zekerheid ontstond in de tweede helft van de **19^e eeuw**, in het hart van de arbeidersbeweging. Bijstandsverenigingen organiseerden zich om arbeiders te helpen een periode van werkkombekwaamheid te overbruggen.

Het is pas **na de Tweede Wereldoorlog** dat het zorgsysteem zoals we het nu kennen echt vorm kreeg. De meeste welvarende landen introduceerden toen vaak grootschalige, universele systemen, die haar burgers een basisinkomen garandeerden en een verzekering boden bij werkloosheid, ouderdom en invaliditeit. Deze maatregelen bouwden een web van wieg tot graf. Dankzij de invoering van de sociale zekerheid en de pensioenen in de jaren 30 is in de Verenigde Staten de armoede onder ouderen opvallend afgenomen.

Naar aanleiding van de **financiële crisis van 2008** richtten onder andere de IAO en de Wereldgezondheidsorganisatie het [Social Protection Floor Initiative](#) op, waarbij landen een basisinkomen verzekeren voor werklozen, ouderen, personen met een handicap en iedereen die niet in staat is om een leefbaar loon te verdienen. Aangezien meer dan 70 % van de wereldbevolking nog steeds niet of onvoldoende gedekt is, zou er een **universele sociale bescherming** moeten komen, die ervoor zorgt dat niemand uit de boot valt of gestraft wordt omdat hij/zij niet hoog genoeg op de economische ladder staat.

ONGELIJKHEID

De kloof tussen arm en rijk neemt duizelingwekkende proporties aan: [de 62 rijkste mensen bezitten evenveel rijkdom als de armste helft van de wereldbevolking](#). Zo'n extreem economische ongelijkheid ondermijnt en belemmert de strijd tegen armoede. En de meest kwetsbare mensen worden steeds harder getroffen in tijden van crisis, omdat ze in verhouding een veel groter deel van hun inkomen besteden aan eten dan mensen met een groot inkomen.

Waarom heeft 73% van de wereldbevolking geen of amper toegang tot sociale bescherming? Enkele redenen: falende overheden, oorlog en conflicten, informele economie, de criminalisering van sociale organisaties ... Ook de concurrentie tussen bedrijven en de economische globalisering nemen toe, en dat zorgt ervoor dat grote groepen mensen uitgesloten en vaak uitgebuit worden. Om wereldwijd concurrentieel te blijven, verlagen bedrijven en landen de lonen. Zo hollen ze de sociale zekerheid uit (dit is de fameuze *race to the bottom*).

Babena Bawa was een boer uit Wa East, een verafgelegen en slecht ontwikkelde regio in Ghana. Voor een bevolking van bijna 80.000 mensen zijn er 7 gezondheidscentra, geen ziekenhuizen of gediplomeerde artsen, en per 10.000 mensen is er maar 1 verpleegkundige.

In mei 2014 stierf Babena door een slangenbeet. Die zou perfect te behandelen zijn geweest als één van de gezondheidscentra het nodige antigif in voorraad had gehad. Babena bracht zijn laatste uren door in een wanhopige race tegen de tijd naar het dichtsbijzijnde ziekenhuis, 120 kilometer verderop. De baan naar het ziekenhuis stelde niet veel voor en de reis duurde te lang. Babena stierf voor hij het ziekenhuis haalde.

Babena's verhaal staat in sterk contrast met dat van een Ghanese presidentskandidaat, die in 2013 moeiteloos naar Londen vloog om behandeld te worden voor zijn hartproblemen.

Een andere samenleving is mogelijk dankzij **openbare diensten**, zoals onderwijs en gezondheidszorg. Burgers kunnen hun rechten opeisen, hun regering ter verantwoording roepen en een stem krijgen, zodat ze oneerlijke regels aan de kaak kunnen stellen en hun toekomstperspectieven kunnen verbeteren. Maar of openbare diensten (zoals scholen) kunnen helpen in de strijd tegen extreme ongelijkheid, dat hangt ook af van hoe ze ontworpen, gefinancierd en aangeboden worden.

De OESO-landen hebben in de jaren 2000 meer geïnvesteerd in openbare diensten, en dus ook in sociale bescherming. Met succes: ze zagen de **inkomensongelijkheid** in hun land afnemen.

In **België** horen we vaak dat sociale bescherming te duur en te uitgebreid is. En ook dat Europa moeten besparen door bijvoorbeeld minder geld te besteden aan onderwijs en openbare diensten. Ontwikkelingslanden zouden dan weer te arm zijn om sociale bescherming toegankelijk te maken voor iedereen

Maar dat klopt niet. Je hebt er belang bij dat België een goed systeem van sociale bescherming heeft, want:

- dat biedt jou de kans om het hoofd te bieden aan gebeurtenissen in je eigen leven (werkloosheid, ziekte, de geboorte van kind, het overlijden van familie, pensioen...);
- je zal een beter leven hebben als ook je burens beschermd zijn (want dat betekent: minder ongelijkheid, minder geweld, minder gezondheidsproblemen...).

Daarnaast heb je er belang bij dat de rest van de wereld ook van een goed systeem van sociale bescherming heeft, want:

- dat vermijdt dat werknemers met minder rechten (Chinese arbeidsters, werknemers zonder papieren,...) jouw concurrenten worden en dat jouw bescherming op het spel komt te staan;
- de toenemende concurrentie tussen bedrijven en de economische globalisering sluiten heel wat mensen uit, die vaak ook uitgebuit worden. Om concurrentieel te blijven, delokaliseren grote bedrijven naar landen met goedkopere arbeidskrachten. Dat zijn vaak ontwikkelingslanden, en dus neemt het aantal werkende armen in deze regio's toe en brokkelt de sociale zekerheid steeds meer af (= race to the bottom).

Sociale bescherming is niet alleen een recht, maar ook een belangrijke hefboom voor welzijn en ontwikkeling. Samenlevingen met minder extreme ongelijkheid en met een goed werkend systeem van sociale bescherming scoren beter op gezondheid, levensverwachting, gelijkheid tussen man en vrouw...

*Tot voor kort was **Bolivia** een land van armoede en extreme ongelijkheid. De grootste inheemse bevolkingsgroep werd gediscrimineerd en werd lange tijd niet betrokken bij politieke beslissingen. Toen Evo Morales in 2006 aantrad als eerste inheemse president, riepen sociale bewegingen nog harder op om werk te maken van een radicaal nieuwe grondwet, met een reeks politieke, economische en sociale rechten, waaronder de uitbreiding van participatief en gemeenschappelijk bestuur. Deze ontwikkelingen gingen gepaard met een aantal vooruitstrevende sociale programma's, die gefinancierd werden met geld uit de heronderhandelde nationale olie- en mijnbouwcontracten. Daarnaast stegen ook de minimumlonen en werd er meer geïnvesteerd in openbare diensten, zoals gezondheidszorg en onderwijs. De armoede en extreme ongelijkheid in Bolivia zijn de laatste 10 jaar afgenomen, maar toch staan de Boliviaanse overheid nog belangrijke uitdagingen te wachten. Het economische model is tot nu toe uitsluitend gebaseerd op inkomsten uit de ontginningsindustrie, maar dat kan op lange termijn de duurzame en op de armen gerichte ontwikkeling ondermijnen.*

Bolivia is niet het enige land in **Latijns-Amerika** waar tussen 2002 en 2011 de extreme ongelijkheid is afgenomen. In veel landen in die regio is de inkomensongelijkheid gedaald en behoren meer mensen tot de middenklasse dan dat er in armoede leven. Je kan de middenklasse in Latijns-Amerika niet vergelijken met de Europese middenklasse, maar deze evolutie laat veel mensen wel toe om onderwijs en gezondheidszorgen te betalen. De verschuiving is het resultaat van het beleid van de regeringen; onder **druk** van hun kiezers hebben ze gekozen voor een vooruitstrevend sociaal en economisch beleid. Dit betekent dat ze meer investeren in gezondheidszorg voor iedereen, onderwijs, sociale bescherming en werkgelegenheid.

Latijns-Amerika leert ons dat **beleidsmaatregelen** een belangrijke impact kunnen hebben op de inkomensongelijkheid. Politici hebben de taak om te handelen in het belang van de burgers, die hen verkozen hebben.

Overheden en internationale instellingen zouden wereldwijd moeten investeren in diensten die instaan voor de **zorg** van kinderen en ouderen, en voor **financiële bijstand** via kinderbijslag, werkloosheidsuitkeringen en pensioenen. Daarnaast moeten beleidsmakers ook focussen op maatregelen die **vrouwen beschermen**, omdat zij veel tijd investeren in zorgtaken voor kinderen en/of familieleden, zonder dat ze daarvoor een vergoeding of erkenning krijgen. Vrouwen zijn bovendien oververtegenwoordigd in kwetsbare jobs: informele jobs, tijdelijk en/of onbeschermd werk. Investeren in sociale bescherming is dus ook een sterk middel om de ongelijkheid tussen mannen en vrouwen weg te werken.

De veranderingen in Latijns-Amerika tonen ons ook dat sociale bescherming geen last is, maar wel een belangrijke factor voor meer solidariteit, welzijn en emancipatie in een maatschappij. Het toont aan dat sociale bewegingen, vakbonden, mutualiteiten en ngo's door hun [acties en eisen](#) verandering kunnen brengen, zonder te moeten wachten tot de staat initiatief neemt.

WEETJES

- Elk jaar komen 100 miljoen mensen in armoede terecht door te hoge gezondheidszorgkosten.
- Meer dan de helft van de arbeiders ter wereld heeft een kwetsbare of onzekere job.
- Als alle vrouwen lager onderwijs zouden kunnen volgen, dan zouden het aantal kindhuwelijken en de kindersterfte met een zesde dalen. En dan zou het aantal vrouwen dat sterft bij de bevalling verminderen met twee derde

EN NU BEN JIJ AAN HET WOORD

- Hoe kan meer sociale bescherming een oplossing zijn om de extreme ongelijkheid te doen afnemen?
- In welke situatie merk jij dat je geholpen wordt dankzij sociale bescherming?
- Is sociale bescherming voor iedereen haalbaar?
- Hoe wordt sociale bescherming gefinancierd?

EDUCATIEF MATERIAAL

- Lespakket [Eerste Hulp Bij Onderwijs koffer](#)
- Workshop [Strijdwaardig!](#)
- Fototentoonstelling [Sociale bescherming wereldwijd](#)
- Inspiratiegids [Sociale Bescherming](#)